

KUR'ÂN TERCÜME TEKNİKLERİ AÇISINDAN YUSUF İŞİCİK'İN MEÂLİ

Naif YAŞAR*

Öz

Kur'ân, Allah tarafından gönderilen mucizevî bir kitap olup tüm insanların sosyal, bireysel ve manevî hayatları ile alakalı temel ihtiyaçlarına cevap veren bir kitaptır. Bu kitabın amacı, içinde detaylı olarak açıklanan doğru yola, tüm beşeriyeti sevk etmektir. Bundan dolayıdır ki tüm insanlar Kur'ân'ı anlamakla sorumludurlar. Bu sorumluluğu yerine getirmek için birçok dilde yüzlerce tefsir ve meal ortaya konulmuştur. Fakat bunlar beşer tarafından yapıldığı için birçok hatayı içerisinde barındırmaktadır. Dolayısıyla İslam tarihi boyunca birisinin hatasını diğeri fark etmiş ve bu hataları düzeltmek için birçok çalışma yapılmış ve hala da yapılmaktadır. Yusuf İŞİCİK'in Meali de diğer mealler gibi bazı zaafı olan bir mealdir. Biz de, bu çalışmamızda tercüme çeşitlerini kısaca ele aldıktan sonra, Yusuf İŞİCİK'in *Kur'ân Meâlî*'ni "Ayetin Orijinaline Muhalif Tercüme, Deyimsel İfadelerin Tercüme, Ayetteki Vurgunun Tercüme Yansıması" gibi temel başlıklar altında inceleyip bizce uygun olan tercüme örnekleri vermeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Tercüme, Kur'ân Tercümesi, Harfi Tercüme, Tefsiri Tercüme, İŞİCİK'in Kur'ân Meali.

İşıcık's Translation of Koran in Terms of Translation Technics

Abstract

Koran is a miracle book sent by Allah which includes basic advices that human beings need in their social lives or their individual lives related to their spirits or the other things. The goal of this Book is to lead all human beings to the right way which is explained in it in detail. That is why all people are responsible for understanding the Koran. So that in order to fulfill this responsibility, hundreds of interpretations and translations of Koran have been written in many languages. But because these hundreds interpretations and translations of Koran are humanly products, of course they include a lot of mistakes. So in order to rectify these mistakes, numerous works have been done throughout the Islamic history and are still being done. And also Yusuf İŞİCİK's *Koran Translation* has some weaknesses like other *Koranic* translations. In this work, after dealing shortly with translation types we tried to analyse the Yusuf İŞİCİK's *Koran Translation* in terms of the basic titles like: "Translations that Misfit to the Verse's Original Text, Translations of Idiomatic Statements and the Verse's Translations that are Deprived of its Emphasis" and we tried to give the example translations that are right in our opinion.

Key Words: Translation, Koran Translation, Literal Translation, Interpretive Translation, İŞİCİK's Koran Translation.

* Arş. Gör., Adıyaman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, nyasar@adiyaman.edu.tr.

Giriş

Kur'ân tercümelemleri İslamiyet'in ilk asırlarından itibaren, değişik milletlerin İslamiyet'e girmesi ile başlamış ve günümüze kadar gelişerek devam etmiştir. Günümüzde ise Kur'ân, dünyanın pek çok diline tercüme edilmiş durumdadır.

Batıda kutsal metinlerin tercümelemleri ile beraber tercüme kuramları geliştirilmiş ve günümüzde artık tercümeğe başlı başına bir alan olarak bakılmaktadır. Doğudaki gelişmelere bakacak olursak, bu alandaki çalışmalar Abbasî halifelerinden Me'mun'dan (v. 218/833) önce başlamış ve onun döneminde hız kazanmıştı. O dönemde yoğun bir şekilde dünyanın değişik dillerinde bulunan farklı alanlardaki kaynaklar Arapça ve Süryaniceye tercüme ettirilmiş, o zamanda bile tercümelemler üzerinde tenkitler yapılmaya başlanmıştı. Bu çalışmalar sayesinde tercüme alanında ne kadar önemli bir ilerlemenin kaydedildiğini görebiliriz.¹

Kutsal metinlerin tercümesi ile ilgili geçmişten günümüze her ne kadar tartışmalar olmuşsa da, günümüzde artık *Kur'ân tercüme edilmeli mi yoksa edilmemeli mi* gibi bir soru ve sorunun yerini *Kur'ân hangi yöntemle daha iyi tercüme edilebilir, Kur'ân tercümelemlerindeki hataların sebepleri nelerdir* gibi sorular ve sorunlar almıştır. Bizim bu mütevazı çalışmamız da bu sorulara aranan cevaplar neticesinde meydana gelmiştir.

Tercüme²

Tercüme kelimesi, hem kökeni, hem kök harfleri ve hem de kullanımında farklı görüşler bulunması itibariyle sorunlu bir kavramdır. Kök harflerine gelince, dilbilimcilerin çoğunluğuna göre bu kelime dört harfli (rubâî) olup *t-r-c-m* fiilinden türemişken, Cevherî (v. 393/1001) ve İbn Manzur (v. 711/1311) gibi bazı filologlara göre ise bu kelimenin kökü, üç harfli (sülâsî) fiil olan *r-c-m'*dir.³ Bu kelime hem *tercüme* ve hem de *terceme* şeklinde kullanılmaktadır ki aslı *tercemedir*.

¹ Geniş bilgi için bkz. Naif Yaşar, "Beyânu'l-Hak Adli Meâl-Tefsir Üzerine Bir Eleştiri", *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 2, 2012, s. 193-232.

² Tercüme ve tercüme çeşitlerini adı geçen makalemizde işlediğimiz halde burada da kısaca vermeyi konunun daha iyi anlaşılması açısından gerekli gördük.

³ Zülfikar Durmuş, *Kur'an'ın Türkçe Tercümelemleri*, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2007, s. 37.

Bu kelimenin sözlük anlamı; *bir sözü başka bir dil ile açıklamak, tercüman da dil açıklayıcıdır.*⁴ Başka bir ifade ile tercüme; *bir sözü söylendiği dilde açıklamak, bir sözü bir dilden başka bir dile nakletmek, kendisine ulaşıl-mayan kişiye sözü tebliğ etmek* gibi pek çok anlamlarla beraber bazen *bir kitabın alt başlıkları* (terâcim) veya *bir kimsenin hayatını ve eserlerini anlatmak* (tercüme-i hal) için de kullanılmıştır.⁵

Tercüme tarihi boyunca, tercüme ile ilgili birçok yöntem ve teknik ortaya konmuş ve hangi yöntem ve tekniğin tercümede uygulanması durumunda ne gibi artısı ve eksikliği olacağı uzun uzadıya tartışılmıştır. Bu alanın bazı uzmanları⁶ harfî tercümeyi tercih ederken bazıları da tefsirî tercümeyi savunmuş ve her iki taraf da kendi görüşlerinin gerekçelerini ortaya koymuşlardır. Şimdi harfî tercüme ve tefsirî tercüme kısaca bir göz atalım;

a) Harfî Tercüme

Harfî tercüme, adından da anlaşılacağı gibi, Kur'an'ın nazmına ve tertibine uygun olacak şekilde ve tercüme edilen manaların tamamının aslını muhafaza ederek, kelâmı bir dilden öteki dile nakletmektir.⁷ Böyle bir tercüme aynı dildeki müteradif, yani anlamdaş kelimeleri birbirinin yerine koymakla da olabilir, başka dillere ait aynı manaya gelen kelimelerle de olabilir. Bu tip bir tercüme aslına uygun olmalı, orijinalinin manasını, metot ve üslubunu, belâgatını tamamen kendinde bulundurmalıdır. Bunun imkânsız olduğu aşikârdır. İnsanların kendi eserleri arasında bile böyle bir tercüme yapmak oldukça zordur. Bu zorluk ise gerçekten bir tercüme problemidir. Çünkü diller arasında söz dizimi, ses örgüsü, zenginlik ve fakirlik, yani diller arası denklik gibi birçok açıdan farklılıklar vardır.⁸ Kur'an, dili ve üslûbuyla mevcut edebî şekillerden farklı olan, lafız-mânâ dengesini gözetken, gönüllere tesir eden, ses ve terkip nizamında ahenkli olan, edebî türlerin hepsinden mükemmel olan, farklı seviyedeki insanlara aynı anda seslenen, akla ve duyguya hitap eden bir

⁴ İsmail b. Hammad el-Cevherî, *Sihah*, Dâru'l-Ma'rife, 2007, s. 396; Ebu'l-Fadl Cemaluddin Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzur, *Lisânu'l-Arab*, VI, Dâru Sâdir, 7. bs., Beyrut, 2011, s. 117.

⁵ Durmuş, *Kur'an'ın Türkçe Tercümeleri*, s. 38-39.

⁶ Örneğin, Muhammed Hamidullah, *Le Saint Coran* adlı Fransızca mealinde bu metodu kullanmıştır.

⁷ Muhammed Huseyn ez-Zehabî, *et-Tefsîr ve'l-Müfessirîn*, I, Mektebetu'l-İslamiyye, 2004, s. 19-20.

⁸ Faruk Gürbüz, *Tercüme Problemleri ve Mealler*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2004, s. 77.

kitaptır.⁹ İşte böyle bir kitabı hedef dildeki muhatapları üzerinde de aynı tesiri bırakacak şekilde tercüme etmek elbette çok zordur.

Elmalılı der ki: “Terceme, bir kelamın manasını diğer bir lisanda dengi bir tabirle aynen ifade etmektir. Terceme aslın manasına tamamen mutabık olmak için sarahatte, delâlette, icmalde, tafsilde, umumda, hususta, ıtlakta, takyidde, kuvvette, isabette, hüsni edada, üslûbu beyanda hâsılı ilimde, sanatta asıldaki ifadeye müsavi olmak iktiza eder. Yoksa tam bir terceme değil, eksik bir anlatış olmuş olur. Hâlbuki muhtelif lisanlar beyninde hututı müştereke ne kadar çok olursa olsun her birini diğerinden ayıran birçok hususiyetler de vardır.”¹⁰ Evet, dili sanatsal olarak kullanmayan ilimlerle ilgili tercüme Elmalılı’nın tarif ettiği bu tercüme özelliğine göre tercüme edilebilir fakat kendisinin de ifade ettiği gibi sanatsal metinleri ve Kur’ân gibi hem sanat ve hem de ilmi, hukuki ve sair birçok yönü olan metinleri bu tarife göre tercüme edebilmek pek de olanaklı görünmüyor.

b) Tefsirî Tercüme

Tefsirî tercüme veya diğer adıyla manevî tercüme ise, herhangi bir sözün manasını nazmın aslına ve tertibine bağlı kalmadan ve kastedilen manaların hepsine riayet etmeden ve tüm kastedilen manalarını korumadan, o sözü başka bir dilde açıklamaktır. Böylece asıl metinde kastedilen mananın anlaşılıp, ondan sonra bu sözden kastedilen anlam, amaç dile uygun kelimelerle aktarılır.¹¹ Dolayısıyla harfi tercümede olduğu gibi, mütercim burada kaynak metnin tüm özelliklerini hedef dile aktarma gibi bir görev üstlenmediği için daha serbesttir. Çünkü burada birebir tercümeden ziyade kaynak metnin anlamının aktarılması esastır. Bu tercüme tipinde mütercim asıl metni birebir ortaya koyduğunu değil genel itibarıyla asıl manasını ortaya koyduğunu iddia eder. Mesela 12 ayetini ele alalım. Eğer bu ibareyi harfi bir tercüme ile tercüme edersek, bu durumda bunu, *kişinin ellerini boynuna bağlamasını yasaklayan* bir ibare ile tercüme ederiz ki böyle bir tercümenin bu ayetin manayı maksuduna hizmet etmekten uzak olduğu açıktır. Binaenaleyh, amaç dilde böyle bir tercüme okuyan kişi bu iba-

⁹ Durmuş, *Kur’an’ın Türkçe Tercümeleleri*, s. 177.

¹⁰ Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dîni Kur’ân Dili*, I, Eser Kitapevi, İstanbul, 1971, s. 9.

¹¹ Zehebî, *et-Tefsîr ve'l-Müfessirûn*, I, s. 21.

¹² İsra, 17/29.

reden hiçbir şey anlamaz. Fakat bu ibareyi, tefsiri tercüme yöntemi ile tercüme ettiğimizde ise, *aşırı cimriliği ve aşırı israfı nehyeden* bir mana ile karşılırsınız ki bu mana son derece kıymetli ve aynı zamanda tüm dünya dillerinde gayet rahat bir şekilde anlaşılabilir bir mahiyettedir.

Kanaatimizce, Kur'an'ı tek bir tercüme yöntemi ile tercüme etmek pek de sağlıklı bir tercüme yöntemi değildir. Zira hangi tercüme yöntemini tercih edersek edelim mutlaka o tercüme yönteminin de aciz kalacağı ve Kur'an'ın sahip olduğu mananın orijinal şekliyle hedef dile aktarılamayacağı ayet ve ibareler bulunabilir. Öyleyse Kur'an'ı tercüme ederken tek bir kurala bağlı kalmadan ve tabii ki keyfi de hareket etmeden mümkün tercüme yöntemlerinin hepsinin kullanılması gerektiğine inanıyoruz.

Kur'an'ın kendine has olan üslûbu mecbur kalınmadıkça ve de aynı üslûp muhafaza edilerek tercüme yapıldığı takdirde, ayetin anlamı eksik veya fazla aktarılmış olmadığı müddetçe, orijinal ibarenin üslûbu mealinde olduğu gibi muhafaza edilmesi gerekir diye düşünüyoruz. Zira okuyucunun, Kur'an'ın kendine has olan üslûbunu görmesi de önemli bir husustur. Mesela Işıcık'ın çoğu yerde haber cümlesini soru cümlesine çevirmesinin gereksiz ve yanlış olduğu kanaatindeyiz. Çünkü anlam bakımından böyle bir değişikliğe ihtiyaç olmadığı gibi, bu yöntem Kur'an'ın kendine has olan üslûbunu da değiştirir niteliktedir. Keza, Arap diline uygunluğu gösterilmedikçe, hiçbir yorum Allah'ın muradını temsil edemez, zira Allah Teâlâ, muradını bu dilde, bu dil vasıtasıyla beyan etmiştir ve yine Allah'ın muradını temsil etmek iddiası taşımadığı sürece, hiçbir yorum salt Arap dilinden örnekler getirmek suretiyle ve pek tabii ki kerameti kendinden menkul bir biçimde meşruiyet iddiasında bulunamaz. O halde Kur'an'ın lafız ile manasının birbirinin *lâzımı-melzûmu* olduğunu söyleyebiliriz.¹³

Tercüme başlı başına bir uzmanlık alanıdır. Dolayısıyla mütercim sağlam bir tercüme ortaya koyabilmesi için hem kaynak dili ve hem de hedef dili gerek dilbilgisi ve edebiyatıyla ve gerekse de bunun arka planındaki kültürüyle bilmesi gerekir. Tüm bunların da ötesinde çeviri bilimden haberdar olmalıdır ki tüm bunları bir arada bulundurmaktan de çok zordur.

¹³ Dücane Cündioğlu, *Anlamın Buharlaşması ve Kur'an*, Kaknüs Yayınları, 4. bs., İstanbul, 2005, s. 9-10.

Evet, tercüme zahiren çok basit gibi görünen bir eylemse de aslında çok zor bir alandır. Zira tercümenin sağlamaya çalıştığı şey farklı kültürlerin ve anlayışların ifade ettikleri şeyleri yine farklı kültür ve anlayışlara nakletmektir. Hâlbuki her dil apayrı bir dünyadır. Her milletin ifade tarzı da kendine özgüdür. Birinin hoşlandığı ifade tarzı, diğeri için hiçbir şey ifade etmeyebilir, birini korkutan bir söz diğeri güldürebilir, birinin çok mantıklı ve ince düşünülmüş olarak bulduğu bir sözü diğeri çok kaba veya basit olarak algılayabilir, birinin bir şaka olarak algıladığı bir sözü diğeri bir hakaret olarak anlayabilir, biri sözü uzatmaktan hoşlanırken diğeri bundan nefret edebilir ve hakeza... İşte böyle tezatları bir araya getirip barıştırmak gerçekten de zor bir iş. Hem de bunu yaparken mütercimın asıl kaynağa sadık kalmak zorunda olduğunu iddia ederseniz!

Hazırlanan meallere baktığımızda, mütercimlerinin İslam'a bakış açılarının onlara açık bir şekilde yansiyarak mealleri tartışılır hale getirdiğini görürüz. Belki de bu, işin doğası gereği, bazı yönleri ile kaçınılmazdır da! Zira bir metni anlamaya çalışan kişi, onun kendisine bir şey söylemesine hazırdır. Bu nedendir ki yorumlamak üzere eğitilmiş bir kafa, metnin getirdiği yeniliklere baştan beri duyarlıdır. Fakat bu tür duyarlılık, ne 'tarafsızlık' ne de 'kişinin kendi benliğinden kurtulması' anlamındadır; kişi farkında olmadan biriktirdiği ön anlamları (yani geçmişteki birikimlerinin sonucu olarak zihninde yer eden anlam ve yorumları) ve önyargıları taşır. Önemli olan, insanın kendi eğilimlerinin farkında olması ve metnin kendisini bütün yeniliği ile sunmasına izin vererek, ön anlamlara rağmen kendi gerçeğini sunmasına fırsat vermesidir.¹⁴ Dolayısıyla ile yabancı bir kültürün ürettiği bir metni okurken dikkat edilmesi gereken ilk şey, kültür uzaklığı, bu uzaklığın gerçek koşulları (zaman ve mekân olarak) ve yorumcunun kendi içinde bulunduğu zaman dilimi ve mekân içindeki konumudur.¹⁵ İşte meal ve tefsirlerin tarih boyunca kişiden kişiye ve mekândan mekâna değişmesi, insan yapısının bu gerçeğinin bir tezahürü olsa gerek.

¹⁴ Hans-George Gadamer, *Truth and Method*, çev. Joel Weinsheimer ve Donald G. Marshall, Second Revised Edition, Continuum Publishing Group, London, 2004, s. 271-272.

¹⁵ Edward W. Said, *Haberlerin Ağında İslam*, çev. Alev Alatl, Babil Yayıncılık, 1. bs., İstanbul, 2000, s. 242.

Kur'an tercümelerinin Kur'an'ın aslının yerini almadığı herkesçe kabul edilen bir görüştür. Kur'an, elbette ki anlamayana anlatmak için tercüme edilmelidir. Fakat tercümesinin, yukarıda özet olarak ifade ettiğimiz sebeplerden ve daha birçok sebepten dolayı, hiçbir zaman aslı ile aynı kıymette ve kuvvette olmadığı unutulmamalıdır. Mesela, Kur'an'ın önemli edebi özelliklerinden birisi de insanların ruhlarını cezbeden ve zevklerini okşayan fonetik yapısıdır ki bunu tercümesine yansıtma hiçbir şekilde mümkün değildir.

Tercüme teknikleri konusunda üzerinde konsensüs sağlanmış ve tam anlamıyla tercüme problemlerini ortadan kaldıracak sadra şifa teknik ve yöntemler henüz ortaya konmuş değildir. Bu konuda az sayıda da olsa eser¹⁶ ortaya konmuş olmasına rağmen yine de bu eserlerde beyan edilen teknikler göreceli olarak tartışılmış ve bu alan uzmanları da bu alanla ilgili ciddi bir metodolojinin henüz ortaya konmamış olmasından yakınmaktadır.

Bu çalışma bağlamında bizim öngördüğümüz bir mealde takip edilmesi gereken temel yöntem; Kur'an'da literal olarak bulunmayan herhangi bir eklenti yapıldığı takdirde, bunun bir eklenti olduğuna mutlaka işaret edilmesi ve zorunlu olmadan böyle bir eklentinin yapılmamasıdır. Zira bize göre meal bir tercümedir. Açıklama mesabesindeki bilgiler (rivayetler, müphemlerin delaletleri, ...) ya dipnotta veya parantez içerisinde verilmeli ki böylece okuyucu, bu bilgilerin ayetin bizzat orijinalinde bulunmadığını net bir şekilde anlasın. Bunun yanında ekser müfessirlerin ve Arap dil uzmanlarının ittifakla kabul ettiği bir meal değişirebilmek için delillere ihtiyaç vardır ve bu deliller izhar edilmeden böyle bir şeyin yapılmasının doğru olmadığına inanıyoruz. Bu anlamda, Işıcık'ın mealini incelerken öncelikle tefsirleri ve Arap Dili kaynaklarını baz aldık, ikinci derece de değişik mealleri kullandık.

Tercüme ile ilgili bu özet bilgiden sonra birkaç temel başlık altında Sayın **Yusuf Işıcık**'ın *Kur'an Meâli*'ne bir göz atalım:

¹⁶ Theodore Savor, *Tercüme Sanatı*, çev. Hamit Dereli, MEB Yayınları, İstanbul, 1994; Yusuf Alan, *Lisan ve İnsan*, TÜV Yayınları, İzmir, 1994; Tacettin Uzun, *Tercüme Sanatı ve Arapça'dan Türkçe'ye Nasıl Tercüme Yapılır?*, Uysal Kitapevi, Konya, 1995; Gürbüz, *Tercüme Problemleri ve Mealler*; Dücan Cündioğlu, *Kur'an Çevirilerinin Dünyası*, Kaknüs Yayınları, 2. bs., İstanbul, 2005; Cündioğlu, *Anlamın Buharlaşması ve Kur'an*; Ali Akpınar, *Kur'an Tercüme Teknikleri*, Serhat Kitapevi, Konya, 2011.

1. Ayetin Orijinaline Muhalif Tercümeleler

Kur'an'ın nazil olduğu tarih üzerine yaklaşık bin dört yüz yıl geçmiştir. Bu tarih boyunca İslam âleminde birçok değişiklikler olmuş, değişik dil ve kültüre sahip insanlar Müslüman olup Arapça'yı öğrenmişler ve günlük konuşmalarında, yazılarında ve ilmi eserlerinde bu dili kullanmaya başlamışlardır. Tabii ki Arapça'nın onların anadili olmaması, bu dilde birçok yanlış kullanımda bulunmalarına sebep olmuş ve maalesef bu yanlış kullanımlar zamanla bizzat Araplar tarafından da kullanılmaya başlanmıştır. Böylece Kur'an'ın nazil olduğu zamanki Arapça ile sonraki asırlarda kullanılan Arapça arasında farklılıklar oluşmuştur. Birçok kelime bu zaman diliminde farklı anlamlar kazanmıştır. Bu aslında hemen hemen her dilde vaki olan bir şeydir. Binaenaleyh, birçok mütercim aynı kelimeye birbirinden farklı mana vermelelerinin belki de en önemli sebeplerinden birisi budur. Tabii ki dikkatsizlik ve tercümelerin aceleci bir tavırla hazırlanması da bu sebeplerin başında gelir. Bu bağlamda örnek olarak birkaç ayete bir göz atalım:

1.1. Nisa 4/6: Işıcık, Nisa Suresi'nin 6. ayetini *وَإِنْتَلُوا الْيَتَامَىٰ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا* "Yetimleri deneyin; nihayet ergenlik çağına geldiklerinde onlarda bir olgunluk görürseniz, mallarını kendilerine teslim edin."¹⁷ şeklinde tercüme etmiştir. Fakat kanaatimizce buradaki *حَتَّىٰ* edatının ifade ettiği gaye/sonuç nikâh kelimesi ve dolayısıyla nikâh zamanıdır. *حَتَّىٰ* deki *ف* kendisinden önceki cümlede geçen şartın cevabını ifade eden bir bağlaçtır.¹⁸ O halde bu bağlaçtan önceki şart cümlesi tamamlanmış olmalıdır ki bu bağlaçla beraber önceki cümlede geçen şartın cevabı gelsin. Dolayısıyla ayetteki cümleler yanlış yerlerden birbirinden ayrılmıştır. Bu durumda bu ayeti yazarın anlamlandırdığı gibi değil de, birçok müfessir¹⁹ ve mütercim²⁰ de tercih ettiği ve elimizde bulunan

¹⁷ Yusuf Işıcık, *Kur'an Meâli*, Konya İlahiyat Derneği Yayınları, 2. bs., Konya, 2010, s. 65.

¹⁸ Muhyi'd-Dîn ed-Dervîş, *Îrâbu'l-Kur'âni'l-Kerîm ve Beyânuhu*, I, Dâru İbn Kesîr, 7. bs., Beyrut, 1999, s. 617.

¹⁹ Ebu'l-Kâsım Cârullah Mahmud bin Ömer Harezmi ez-Zemahşeri, *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzil ve Uyuni'l-Ekâvil fi Vucuhi't-Te'vil*, I, Mektebetü Mısır, ty., s. 414-415; Muhammed Tahir bin Aşur, *Tefsiru't-Tenvîr ve't-Tahrîr*, IV, Dâru Suhnûn, Tunus, ty., s. 238; Muhammed Alî es-Sâbûnî, *Safoetu't-Tefâsîr*, I, el-Mektebetu'l-Asriyye, Beyrut, 2010, s. 219.

²⁰ Yazır, *Hak Dîni*, II, s. 1270; İsmail Hakkı İzmirli, *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, Eren Yayınlar, İstanbul, ty., s. 78; Hasan Basri Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâli Kerîm*, Bilimevi Basın Yayın, 2. bs., İstanbul, 2008, s. 77; Ebu'l-Alâ el-Mevdûdî, *Tercümânu'l-Kur'ân*, çev. Muhammed Han Kayani, İnkilâp Basım Yayım Organizasyon, İstanbul,

mushafta da belirtilen durak işaretine (ج) muvafık olarak bölüp: “Yetimleri, nikâh çağına erişinceye kadar gözetip deneyin. Kendilerinde bir olgunluk hissettiğiniz zaman, hemen mallarını kendilerine teslim edin.” şeklinde anlamlandırmak gerekir.

1.2. En'am 6/107: Müellif, En'am Suresi'nin 107. ayetinin وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا ibaresini: “Allah'ın dilemesi olmasaydı, onlar Allah'a ortak koşmazlardı.”²¹ şeklinde tercüme etmiştir. (Zuhruf, 43/20'deki benzer ibare yine benzer şekilde tercüme edilmiştir.) Fakat bu tercüme, insanın iradesini iptal eden bir anlayışı ifade eden bir anlama gelir. Bu tercümeğe göre sanki sırf Allah istediği için onlar Allah'a ortak koştular. Yoksa Allah böyle bir şey istemeseydi onlar ona ortak koşmazlardı gibi Cebriye anlayışını destekleyen bir manayı ifade eder. Bu durumda haklı olarak şöyle bir soru akla gelir; madem onların kendisine şirk koşmalarını Allah istiyor ve Allah'ın iradesine muhalefet de mümkün değil, o halde müşrik neye göre ve neden Allah'ın istediği bir şeyi yapmasına rağmen cehennem ile cezalandırılıyor? Fakat bunun böyle olmadığını, yani müşriklerin şirk koşmaları sırf Allah'ın onlardan isteyip de onların da yaptığı bir şey olmadığını Yüce Allah En'am 148. سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَزَمْنَا مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّىٰ ذَاقُوا بِأَسَنَاتِنَا فَلَنْ نَعْبُدَكَ مِنْ أَلَّا تَخْرُجُونَا (Allah'a ortak koşanlar diyecekler ki: “Eğer Allah dileseydi, biz de ortak koşmazdık, babalarımız da ve hiçbir şeyi de haram kılmazdık.” Onlardan öncekiler de (peygamberlerini) böyle yalanlamışlardı da sonunda azabımızı tatmışlardı. De ki: “Sizin iddialarınızı ispat edecek) bir bilginiz var mı ki onu bize gösteresiniz? Siz ancak kuruntuya uyuyorsunuz ve siz sadece yalan söylüyorsunuz.”) ayetinde açık bir şekilde reddedip müşrikleri bu konuda tekzip eder. Keza mütercim, En'am Suresi'nin 137. ayetinde geçen benzer ibareyi yine buradaki ile aynı mantık çerçevesinde tercüme etmiştir.²² Yazarın bu tercüme ile kastettiği şey belki de bu ifade ettiğimiz mana değil de “Allah isteseydi, onlar ona ortak

2004, s. 77; Abdulbâki Gölpinarlı, *Kur'an-ı Kerim ve Meâli*, Elif Kitapevi, 1. bs., İstanbul, 2005, s. 89; Muhammad Asad, *The Message of The Qur'an*, İşaret Yayınları, İstanbul, 2006, s. 102; Süleyman Ateş, *Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meâli*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, ty., s. 58; Mustafa İslâmoğlu, *Hayat Kitabı Kur'an Gereççeli Meal-Tefsir*, Düşün Yayıncılık, 3. bs., İstanbul, 2009, s. 144; Ali Bulaç, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, Bakış Yayınları, İstanbul, ty., s. 55.

²¹ Işıcık, *Meâl*, s. 111.

²² Işıcık, *Meâl*, s. 115.

koş(a)mazlardı." gibi bir mana olabilir. Fakat bu tercümeden anlaşılan şey böyle bir mana değil de yukarıda açıkladığımız manadır. Râzî bu ibareyi açıklarken Ehl-i Sünnet'in bunu "Eğer Allah onların ortak koşmalarını isteseydi, onlar ortak koşamazdı." şeklinde yorumladığını söyler.²³ Keza İbn Aşur da der ki: "Bu peygamberimizi teselli eden bir ifadedir. Yani, Allah isteseydi onları inanacakları bir fitrata çevirirdi."²⁴ Taberî de der ki: "Yüce Allah bu ibare ile şunu kastetmiştir, ey Peygamber! Onlardan yüz çevir. Eğer Allah, senin sebebinle onların iman etmesini dilesen, onlar sana ve getirdiğine iman edip muhalefet etmezlerdi."²⁵ Öte yandan baktığımız tüm mealler de bu ibareyi: "Allah isteseydi O'na ortak koşmazlardı."²⁶ şeklinde tercüme etmişlerdir.

1.3. Yusuf 12/52: Müellif, Yusuf Suresi'nin 52. **ذَلِكَ لِيَعْلَمَ أَنِّي لَمْ أَخُنْهُ بِالْغَيْبِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي كَيْدَ الْخَائِبِينَ** ayetini: "Kendisi burada yokken gıyabında ona hiyanet etmediğimi bilsin ve hâinlerin tuzağına Allah'ın yol vermeyeceği anlaşılın diye ben bu itirafta bulundum."²⁷ şeklinde tercüme etmiştir. Hâlbuki burada Hz. Yusuf (AS) herhangi bir itirafta bulunmuyor. Burada itirafta bulunan Züleyha'dır. Bu itiraf, bu ayetten önceki iki ayette açık bir şekilde dile getiriliyor. Dolayısı ile bu ayet: "(Elçi gidip de Yusuf'a bu kesin itiraftı naklettikten sonra o) dedi ki: "(Benim) bu (itirafa lüzüm görüşüm azizin) yokluğunda kendisine hakikaten hainlik etmediğimi ve Allah'ın, hainlerin hilesini hiç şüphesiz muvaffakiyete erdirmeyeceğini onun da bilmesi içindi."²⁸ şeklinde tercüme edilmesi daha doğru olduğu düşüncesindeyiz. Yazar, bu ayeti ve sonrasındaki ayeti Züleyha'nın sözleri olarak değerlendirip ona göre bunlara anlam vermiştir. Evet, her ne kadar bu şekilde ayeti yorumlayanlar varsa da birçok müfessir ²⁹ **ذَلِكَ لِيَعْلَمَ أَنِّي لَمْ أَخُنْهُ بِالْغَيْبِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي**

²³ Muhammed Fahrudin er-Râzî, *Tefsiru Fahri'r-Râzî el-Müşteher bi't-Tefsiru'l-Kebîr ve el-Mefâthu'l-Ğayb*, V, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 2005, s. 2860.

²⁴ İbn Aşur, *et-Tenvîru ve't-Tahrîr*, VII, s. 425.

²⁵ Ebu Ca'fer Muhammed ibn Cerîr et-Taberî, *Câmiu'l-Beyan an Te'vili Âyi'l-Kur'ân*, haz. eş-Şeyh Halil el-Meys, V, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 2005, s. 3519.

²⁶ Yazır, *Hak Dini*, III, s. 2014; İzmirli, *Meâl*, s. 142; Çantay, *Meâl*, s. 141; Mevdûdî, *Meâl*, s. 141; Gölpınarlı, *Meâl*, s. 161; Asad, *The Qur'an*, s. 188; Ateş, *Meâl*, s. 93; İslamoğlu, *Meal-Tefsir*, s. 244; M. Zeki Duman, *Beyânu'l-Hak*, II, Fecr Yayınları, 2. bs., Ankara, 2008, s. 116-117; Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'ân-ı Kerim Meâli*, haz. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Diyanet İşleri Başkanlığı, 10. bs., Ankara, 2009, s. 148; Bulaç, *Meâl*, s. 90.

²⁷ Işıcık, *Meâl*, s. 184.

²⁸ Çantay, *Meâl*, s. 241.

²⁹ Yusuf, 12/52.

وَمَا أُبْرِيءُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ³⁰ ayeti ile³⁰ ayetini Hz. Yusuf (AS)'ın sözleri olarak değerlendiriyorlar.³¹ Zaten وَمَا أُبْرِيءُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ ayeti bir peygamberî söz olup Züleyha'dan sudur edebilecek bir söze benzemiyor. Burada Hz. Yusuf (AS)'ın kendisini temize çıkarmaması belki de وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهَا لَوْلَا أَنْ رَأَى بُرْهَانَ رَبِّهِ كَذَلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَاءَ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ³² (Andolsun, kadın ona (göz koyup) istek duymuştu. Eğer Rabbinin delilini görmemiş olsaydı, Yûsuf da ona istek duyacaktı. Biz, ondan kötülüğü ve fuhşu uzaklaştırmak için işte böyle yaptık. Çünkü o, ihlâsa erdirilmiş kullarımızdandı.) ayetinde geçen şeye telmih etmek içindir. Yani Yüce Allah beni korumasaydı ben de cahillerden olup günah işleyebilirdim ki bundan dolayı nefsimi temize çıkarmam. Râzî bu ayetlerin Züleyha'nın sözü olduğunu benimsemekle beraber, bu iki ayetin Hz. Yusuf (AS)'ın sözleri olduğunun cumhur tarafından kabul edilen bir görüş olduğunu söyler.³³ Keza İbn Kesir de bu sözlerin Züleyha'ya ait olduğunu kabul edip diğer görüşleri reddeder.³⁴

1.4. Yusuf 12/70: Yazar, Yusuf Suresi'nin 70. ayetinin أَيُّهَا الْعِزْرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ ibaresini: "Hey yolcular! Sizler galiba hırsızınız!"³⁵ şeklinde şüphe ifade eden (galiba) bir kelime ile tercüme etmiştir. Fakat tam aksine burada şüphe değil kesinliği ifade eden لٌ ve o kesinliği de tekit eden لٌ edatları mevcuttur. Bu kişilerin gerçekte hırsız olmamaları bu ibarenin de sanki onlar hırsız değilmiş gibi tercüme edilmesini gerektirmez. Çünkü burada kervana seslenen Hz. Yusuf (AS) değil, onun emrinde

³⁰ Yusuf, 12/53.

³¹ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, VII, s. 4850-4851; Ebu Mansur el-Mâturîdî, *Tevilâtu Ehli's-Sünne*, VI, Dâru Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 2005, s. 252-253; Zemaşerî, *Keşşâf*, II, s. 475-476; Nâsiruddin Ebu Saîd Abdullah b. Ömer b. Muhammed Şirâzî el-Beyzavî, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vîl*, I, Dâru Sâdir, 1. bs., Beyrut, 2001, s. 489-490; Nizamuddin el-Hasen b. Muhammed b. Huseyin el-Kummî en-Neysâbüri, *Tefsîru Ğarâibu'l-Kur'ân ve Reġâibu'l-Furkân*, IV, Dâru Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1996, s. 98; Ebû's-Suud, Muhammed b. Muhammed el-Âmidî, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm ilâ Mezâya'l-Kur'âni'l-Kerîm*, IV, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1. bs., Beyrut, 2010, s. 446; Ebu'l-Fadl Şihâbuddin es-Seyyid el-Baġdadî el-Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî fi Tefsîri'l-Kur'âni'l-Azîm ve's-Sebi'l-Mesânî*, XII, Dâru'l-Hadîs, Kahire, 2005, s. 605; Said Nursî, *Mektubat*, Tenvir Neşriyat, İstanbul, 1990, s. 160.

³² Yusuf, 12/24.

³³ Râzî, *Tefsîru'l-Kebîr*, VI, s. 3798-3800.

³⁴ İmaduddin Ebu'l-Fida İsmâil İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, II, Müessesetü'l-Kutubî's-Sekâfiye, 1. bs., Beyrut, 1996, s. 630.

³⁵ İşıcık, *Meâl*, s. 185.

çalışan biridir ki bunu da **أَذَّنَ مُؤَذَّنٌ** ibaresi açık bir şekilde ifade eder. İşte bu ilanı yapan kişi bunun bir oyun olduğunu bilmeyebilir ki bu işlemin bir oyundan ibaret olduğu bilinseydi zaten Hz. Yusuf (AS)'ın kardeşini bu şekilde alıkoyması mümkün olmayacaktı. Binaenaleyh, bu ibare: “*Ey kafil(durun)! Siz şeksiz şüphesiz hırsızlarsınız!*”³⁶ gibi bir tercüme ile tercüme edilmesi gerektiğine inanıyoruz.

1.5. Ra'd 13/18: Mütercim, Ra'd Suresi'nin 18. **لِّلَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمُ الْحَسَنَىٰ** وَالَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُ لَوْ أَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ أُولَٰئِكَ لَهُمْ سُوءُ الْحِسَابِ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ayetini: “*Rablerinin çağrısına uyanlara, en güzel mükâfat (Hüsnalcehennet) vardır. O'nun çağrısına uymayanlara gelince, onlar, yeryüzündeki her şeye bir kat fazlasıyla sahip olsalar ve kurtulmak için verseler, yine de onlar kötü hesaplara karşı karşıyadırlar ve sığınmaları cehennemdir. Ne kötü bir sığınaktır orası!*”³⁷ şeklinde tercüme etmiştir. Dolayısı ile ayetteki duraklara dikkat etmeden ayeti tercüme etmiştir. Hâlbuki ayetlerdeki duraklara dikkat edilmediği zaman ayetlerin anlamı değişir. Baktığımız tüm tefsir³⁸ ve meallerin³⁹ kahir ekseriyeti, duraklara bağlı olarak oluşan anlamı benimseyip ayeti ona göre anlamlandırmışlardır. Bu ayette Secavendî'nin koyduğu durak işaretlerinden biri olan ve durulması gerekir anlamına gelen “ط”, به ibaresinin üzerinde bulunuyor. Dolayısı ile kanaatimizce, bu ayetin bu duraklamaya uygun olarak: “ ... O'na karşılık vermeyenler(e gelince): Yeryüzünde bulunan şeylerin tamamı, bir misli de beraber (olarak) kendilerinin olsa onu (kurtuluşu uğrunda) muhakkak feda ederdi. İşte onlar! Hesabın kötüsü onlar içindir. ...” şeklinde olmalı idi.

1.6. İsrâ 17/58: Yazar, İsrâ Suresi'nin 58. **وَإِنْ مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ** الْقِيَامَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا كَانَ ذَٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ayetini: “*Herhangi bir ülkeyi biz, (emirlerimizi çiğnediği takdirde) kıyamet gününden önce ya yok eder yahutta*

³⁶ Çantay, *Meâl*, s. 244; Asad, *The Qur'an*, s. 348.

³⁷ Işıcık, *Meâl*, s. 191.

³⁸ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, VIII, s. 5016; Mâturîdî, *Tevilâtu Ehli's-Sünne*, VI, s. 330; Râzî, *Tefsîru'l-Kebîr*, VII, s. 3900; Ebû'l-Berekât Abdullah b. Ahmed b. Muhammed Neseffî, *Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vil*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 2008, s. 555; İbn Kesîr, *Tefsîr*, II, s. 667; Hatîb, Muhammed Ahmed el-Hatîbu's-Şerbenî, *es-Sirâcu'l-Münîr alâ Ma'rifeti Ba'di Meânî'l-Kelâmi Rabbînâ el-Hakîmi'l-Habîr*, II, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. bs., Beyrut, 2004, s. 173-174; Yazır, *Hak Dîni*, IV, s. 2976; Sâbûnî, *Safvetu't-Tefâsîr*, II, s. 576.

³⁹ Yazır, *Hak Dîni*, IV, s. 2973; İzmirli, *Meâl*, s. 252; Çantay, *Meâl*, s. 251; Mevdûdî, *The Holy Quran Translated by Brief Notes/Yüce Kur'an-ı Kerim Meâli ve Tefsir Notları*, II, Birleşik Yayıncılık, ty., s. 251; Asad, *The Qur'an*, s. 362; İslâmoğlu, *Meal-Tefsir*, s. 460; Ateş, *Meâl*, s. 160.

şiddetli bir azaba uğratarız. Bu Kitap'ta (Levh-i Mahfuz'da) yazılı olan bir husustur."⁴⁰ gibi anlaşılmaz bir ibare ile tercüme etmiştir. Anlaşılmaz diyoruz, çünkü tercümenin başındaki "herhangi bir ülke" tabiri, sanki rastgele bir ülke helak edilecekmiş gibi bir anlam ifade ediyor. Eğer denilse ki parantez içindeki ibare ayetin öyle anlaşılmasını önleyip manayı aydınlatıyor? Buna karşı şunu ifade edebiliriz; parantez içerisindeki ibare ayetin mantukunda da, mefhumunda da olmayan bir şey olup başka ayetlerden veyahut tefsirlerden esinlenerek yapılmış bir eklentidir. Zira baktığımız tefsir⁴¹ ve meallerin⁴²çoğu bu ayetin baş tarafını: "Hiçbir şehir yoktur ki biz o şehri, kıyametten önce helak edip hak ile yeksan etmeyelim yahut şiddetli bir azaba uğratmayalım." şeklinde anlamlandırmışlardır. Salih insanların bulunduğu şehirlerin bu ayetin şumulüne dâhil olup olmaması ise ayrı bir meseledir. Dolayısı ile kanaatimizce böyle bir açıklama ayetin tercümesine doğrudan doğruya yansıtılmaması gerekir. Bununla beraber Şınkî, hem Işıcık'ın verdiği mananın bu ayette lafız olarak değilse de anlam olarak bulunduğunu ifade eder ve hem de bizim tercih ettiğimiz manayı aktarır, kendisi ise net olarak bir tercihte bulunmamakla beraber Işıcık'ın verdiği manayı tercih ediyor izlenimini verir.⁴³ Keza Ebu Suud da Işıcık'ın verdiği manayı tercih eder ve fakat bu mananın mahzup olduğunu söyler.⁴⁴ Kanaatimizce hazfine dair bir karine olmadığı halde ayetten mahzup olan manaları sanki ayette varmış gibi vermek, orijinal ifade tarzını bozmaktır.

1.7. Ankebut 29/48: Yazar, Ankebut Suresi'nin 48. وَمَا كُنْتَ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخْطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذًا لِآثَابِ الْمُحْطَبُونَ ayetini: "Bundan önce sen, ne bir kitap okumuş ne de sağ elinle bir yazı yazmıştın. Böyle olmasaydı, hak karşıtları (vahyimiz-

⁴⁰ Işıcık, *Meâl*, s. 218.

⁴¹ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, IX, s. 5520-5521; Râzî, *Tefsîru'l-Kebîr*, VII, s. 4266; Ebu Hayyân, Muhammed b. Yusuf Ebu Hayyân el-Endelüsî Ğirnatî, *el-Bahru'l-Muhîr*, VII, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 2005, s. 71-72; İbn Kesîr, *Tefsîr*, III, s. 67; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, XV, s. 138; Hatîb, *es-Sirâcu'l-Münîr*, II, s. 451; Muhammed Cemaluddin el-Kasımî, *Mehâsinu't-Te'vîl*, thk. Ahmed b. Alî, Hamdi Subhu, VI, Dâru'l-Hadîs, Kahire, 2003, s. 490; İbn Aşur, *et-Tenvîru ve't-Tahrîr*, XV, s. 141; Sâbûnî, *Safoetu't-Tefâsîr*, II, s. 648.

⁴² Yazır, *Hak Dîni*, V, s. 3183; İzmirli, *Meâl*, s. 288; Çantay, *Meâl*, s. 287; Mevdûdî, *The Holy Quran*, II, s. 287; Gölpınarlı, *Meâl*, s. 329; Asad, *The Qur'an*, s. 427; İslâmoğlu, *Meal-Tefsîr*, s. 538; Ateş, *Meâl*, s. 185.

⁴³ Muhammedu'l-Emîn İbn Muhammed El-Muhtar eş-Şınkî, *Edvâu'l-Beyân fi'l-İdâhi'l-Kur'âni bi'l-Kur'ân*, II, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabiyye, Beyrut, 1996, s. 313-314.

⁴⁴ Ebû's-Suud, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, V, s. 230.

den) kuşkuya düşerlerdi.”⁴⁵ şeklinde tercüme etmiştir. Fakat *إِذَا لَارْتَابَ الْمُظَلُّونَ* ibaresi “Böyle olmasaydı ...” değil, tam aksine “böyle olsaydı”⁴⁶ anlamına gelir. Zira Peygamberimizin peygamberliğinin en önemli delillerinden biri, daha önce hiçbir öğrenim görmemesine ve yazı yazamayan bir ümmi olmasına rağmen en büyük bilginleri ve en mahir şairleri dahi hayrette bırakacak bir kitapla gelmesidir. Bu da tabî ki müşrikleri zor durumda bırakan bir şey olduğundan bu durumdan kendilerini ve etbalarını kurtarmak için ikide bir “yok başkası ona öğretiyor, yok sihir yapıyor, yok mecnundur” gibi kendileri de inanmadıkları safsataları uydurmak zorunda kaldılar.

1.8. Zümer 39/47: Mütercim, Zümer Suresi’nin 47. *وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي*

الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ

“Kıyamet günü zalimler isteyecekler ki, keşke yeryüzünde var olan her şey iki katıyla kendilerinin olsa da, azabın dehşetinden kurtulmak için onları fidye/kurtulmalık olarak verseler! Çünkü onlar, Allah’tan hiç hesaba katmadıkları bir durumla karşı karşıya gelmişlerdir.”⁴⁷ şeklinde, ayetin ilk cümlesi olan *وَلَوْ*

وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ ibaresinin anlamını değiştirerek bu ayeti tercüme etmiştir. Dolayısı ile bu tercümede bir anlam hatası da oluşmuştur. Zira kıyamet gününde onlardan kendilerini kurtarmak için hiçbir fidyenin kabul edilmeyeceği onlarca da aşikâr olan bir şeydir ve bu gerçek bu ayetin *وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ* ibaresinde net bir şekilde dile getiriliyor. Çünkü o gün bütün sırlar ortaya çıkar. Hak ve batıl birbirinden yüzde yüz ayrılır ve herkes Rabbinin kim olduğunu ve kendisinin hangi konumda olduğunu kesin bir şekilde görmüş olur. Ayrıca bu bir tehdit ibaresidir ki tehdit de dünyada yapılırdır. Binaenaleyh, orada müşriklerin böyle bir istekte bulunmaları mantıksızdır. Keza baktığımız tüm müfessir⁴⁸ ve mütercimler⁴⁹ de bu ayeti: “Eğer yeryüzünde bulunan her şey tümüyle ve onlarla beraber bir o kadarı da zulmedenlerin olsa, kıyamet günü

⁴⁵ Işıcık, *Meâl*, s. 306.

⁴⁶ Yazır, *Hak Dîni*, V, s. 3782; Çantay, *Meâl*, s. 402; Gölpinarlı, *Meâl*, s. 469; Altuntaş, Şahin, *Meâl*, s. 431; İslâmoğlu, *Meal-Tefsir*, s. 787; Ateş, *Meâl*, s. 267.

⁴⁷ Işıcık, *Meâl*, s. 355-356.

⁴⁸ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XII, s. 7454; Râzî, *Tefsiru'l-Kebîr*, IX, s. 5729; İbn Kesîr, *Tefsir*, IV, s. 72; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, XXIV, s. 358; İbn Aşur, *et-Tenvîru ve't-Tahrîr*, XXIV, s. 32-33; Şinkitî, *Edvâu'l-Beyân*, IV, s. 368; Sâbûnî, *Safvetu't-Tefâsîr*, III, s. 1071.

⁴⁹ Yazır, *Hak Dîni*, VI, s. 4126; İzmirli, *Meâl*, s. 464; Çantay, *Meâl*, s. 463; Mevdûdî, *The Holy Quran*, III, s. 463; Gölpinarlı, *Meâl*, s. 546; Asad, *The Qur'an*, s. 712; İslâmoğlu, *Meal-Tefsir*, s. 919; Ateş, *Meâl*, s. 311; Altuntaş, Şahin, *Meâl*, s. 505.

kötü azaptan kurtulmak için elbette onları fidye olarak verirlerdi. Artık hiç hesap etmedikleri şeyler Allah tarafından karşılımlarına çıkmıştır." gibi bir mana ile yorumlamışlardır.

1.9. Buruc 85/5: Müellif, Buruc Suresi'nin 5. **الْأَرْزَاقِ ذَاتِ الْوُفُودِ** ayetini: "Oraları ateşlerle dolduranlar!"⁵⁰ şeklinde, ayetin orijinali ile neredeyse hiçbir alakası olmayan bir mana vererek bu ayeti tercüme etmiştir. Zira burada anahtar kelime mesabesinde olan **الْوُفُودِ** kelimesi "odun/yanma malzemesi"⁵¹ gibi anlamlara gelir. Binaenaleyh, ayetin orijinaline bağlı kalınarak yapılacak tercümesi: "o yakıt doldurulup tutuşturulmuş ateş."⁵² gibi bir tercüme olması gerektiği düşüncesindeyiz. Yoksa bu ayette "ateşi yakanlar" veya "ateşle dolduranlar" diye bir şey yoktur. Keza baktığımız tüm tefsir⁵³ ve mealler⁵⁴ de bu ayeti tercih ettiğimiz mana üzerine yorumlamışlardır.

1.10. A'lâ 87/6-7: Yazar, A'lâ Suresi'nin 6. ve 7. **إِلَّا مَا شَاءَ / سُنْفِرُكَ فَلَا تَنْسَى / اللَّهُ إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفَى** ayetlerini: "6. Biz sana (Kur'an'ı) belletip okutacağız ve sen asla unutmayacaksın! 7. Allah'ın dilediğinden başkası olmaz! Şüphesiz ki O, gizliyi açığı bilir."⁵⁵ şeklinde, sanki bu iki ayet arasında hiçbir bağ yokmuş gibi ve her ikisi de birbirinden ayrı, başlı başına birer ayet imişler gibi tercüme etmiştir. Hâlbuki bu iki ayet birbirine bağlı iki ayettir. Zira baktığımız tüm tefsir⁵⁶ ve mealler⁵⁷ 7. ayetin başındaki **إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ**

⁵⁰ Işıcık, *Meâl*, s. 460.

⁵¹ Halil b. Ahmed el-Feraheydi, *Kitâbu'l-Ayn*, Mektebetu Lübnan, 1. bs., Beyrut, 2004, s. 912; Cevherî, *Sihah*, s. 1153; Râğib, *Mufredat*, s. 879; İbn Manzur, *Lisânu'l-Arab*, XV, s. 255-256.

⁵² Ateş, *Meâl*, s. 405.

⁵³ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XV, s. 8662; Zemahşerî, *Keşşâf*, IV, s. 571; Râzî, *Tefsîru'l-Kebîr*, XI, s. 6979; Beyzavî, *Tefsîr*, II, s. 1144-1145; Ebû's-Suud, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, VIII, s. 360; İbn Aşur, *et-Tenvîru ve't-Tahrîr*, XXX, s. 242.

⁵⁴ Yazır, *Hak Dîni*, VIII, s. 5687; İzmirli, *Meâl*, s. 591; Çantay, *Meâl*, s. 590; Gölpınarlı, *Meâl*, s. 719; Asad, *The Qur'an*, s. 942; İslâmoğlu, *Meal-Tefsir*, s. 1240.

⁵⁵ Işıcık, *Meâl*, s. 461.

⁵⁶ Ebu Zekeriya Yahya b. Ziyad el-Ferra, *Meâni'l-Kur'an*, III, Âlemu'l-Kütüb, Beyrut, 1983, s. 256; Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XV, s. 8681; Ebu Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. İsmâil en-Nehhâs, *İrâbu'l-Kur'an*, Dâru'l-Ma'rîfe, 2. bs., Beyrut, 2008, s. 1308; Kâdi Abdulcebbar İbn Ahmed Abdulcebbar, *Tenzîhu'l-Kur'an anî'l-Metâin*, Dâru Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 2008, s. 430; Zemahşerî, *Keşşâf*, IV, s. 578; Râzî, *Tefsîru'l-Kebîr*, XI, s. 6999-7001; Ebu Abdillâh Muhammed İbn Ahmedî'l-Ensârî el-Kurtubî, *Câmiu'l-Ahkâmi'l-Kur'an*, XX, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 2010, s. 14; Neseî, *Medârik*, s. 1340; Neysâbü'rî, *Çarâibu'l-Kur'an*, VI, s. 484-485; Hatîb, *Es-Sirâcu'l-Münîr*, IV, s. 597-598; Ebu Hayyân, *el-Bahru'l-Muhîr*, X, s. 456-457; İbn Kesîr, *Tefsîr*, IV, s. 651; Ebû's-

ibaresinin 6. ayetin sonundaki *فَلَا تَنْسَى*’dan istisna olduğunu dile getirirler. Keza Secavendî de bunların birbirine bağlı iki ayet olduğuna işaret etmiştir (6. ayetin sonuna *ﷻ* işaretini koyarak). Binaenaleyh, bu iki ibarenin anlamı: “*Sana Kur’an’ı okutacağız ve Allah’ın unutmamı istediği şeyin dışında bir şey unutmayacaksın*” gibi bir manadır. *إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ* ibaresinin: “*Allah’ın dilediğinden başkası olmaz!*” gibi bir mana ile kanaatimizce hiçbir alakası yoktur. Zaten bu ibareyi diğer ibarelerden bağımsız alırsak da böyle bir anlamı verebilmek için birçok takdirlerde bulunmak zorunda kalırız.

2. Deyimsel İfadelerin Tercümelere

Her dilde olduğu gibi Arapçada da anlamı zenginleştiren ve zevklendiren deyimler sıklıkla kullanılır. Dolayısıyla Arap Dili kaideleri üzerine nazil olan Kur’an’da da deyimler Arapların alışık olduğu kullanım ve anlam üzere nazil olmuş ve nüzul zamanındaki Araplar da sorun yaşamadan bu deyimsel ibareleri anlamışlardır. Fakat daha sonraları, değişik dil ve kültüre sahip milletlerin Müslüman olup Araplara karışması, Arapçayı öğrenmesi ve yanlış kullanması nedeniyle, Arapçadaki birçok kelime ve kullanım tarzı anlam değişimine uğramaya başlamış ve bunun sonucunda da eski Arapların kullandığı tabirlerin anlaşılması ve de eski Arapçanın edebi zevkinin kavranması gittikçe zorlaşmıştır. Said Nursî (v. 1960) bu konuda der ki; Arapçadaki bozulmayı gören birçok Arap dilbilgini, Arapçanın bu yanlış kullanımını engellemek için Arapça dilbiliminin kaidelerini geniş bir şekilde ele almıştır.⁵⁸ Böylece Arap dili üzerine uzun bir tarih boyunca, tüm İslam coğrafyasında geniş bir ölçüde çalışmalar yapılmış ve hala da yapılmaktadır.

Arap Dili üzerine nazil olan Kur’an’ın kullandığı dil üsluplarından biri de deyimlerdir. *Deyim aktarması; sözcüğün dile getirdiği kavramla, onun göstereniyle bir başka kavram arasında çoğu kez benzetme yoluyla bir ilişki kurarak sözcüğü o kavrama aktarma olayıdır.*⁵⁹ Başka bir ifade ile deyim, doğadaki diğer varlıkların insana veya bir özelliğine benzetilmesiy-

Suud, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, VIII, s. 371-372; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, XXX, s. 402-405; Kasımî, *Mehâsinu't-Te'vîl*, IX, s. 379-381; İbn Aşur, *et-Tenvîru ve't-Tahrîr*, XXX, s. 279-280; Sâbûnî, *Safvetu't-Tefâsîr*, III, s. 1488.

⁵⁷ Yazır, *Hak Dîni*, VIII, s. 5737; İzmirli, *Meâl*, s. 592; Çantay, *Meâl*, s. 592; Gölpınarlı, *Meâl*, s. 721; Asad, *The Qur'an*, s. 946; Ateş, *Meâl*, s. 407; İslâmoğlu, *Meal-Tefsîr*, s. 1247.

⁵⁸ Said Nursî, *Muhâkemat*, Tenvir Neşriyat, İstanbul, 2007, s. 19, 75.

⁵⁹ Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil*, I-III, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 4. bs., Ankara, 1990, s. 185.

le veya doğadaki nesne adlarının veya sıfatlarının insan için kullanılması ile veya doğadaki insandan başka nesnelere arasındaki özelliklerin birbiri için kullanılması veya soyut şeylerin somut nesnelere özellikleri kullanılarak somutlaştırılması veya duyuların özelliklerinin birbirinin yerine kullanılması meydana gelen manalardır.⁶⁰ İşte bu anlamlar genel itibariyle kültürel özellikler taşıdıkları ve zevk ve mana incelikleri de bir yönüyle kültürel olduğu için, bu deyimler anadilinden başka dillere tercüme edilirken çok ciddi zorluklarla karşılaşılır. Zira bilindiği gibi dil zaten kültürel bir özellik taşıyor, deyimler ise bu kültürel özelliğin zirveye çıktığı dil kullanımlarıdır. Bu bağlamda, deyimlerin bir dilden diğer bir dile tam anlamıyla tercüme edilmeleri gerçekten de imkânsız gibidir.

Deyimlerin tercüme yönteminde izlenmesi gereken yol, ayetleri tahlil ederken de dile getireceğimiz gibi, kanaatimizce hem harfi tercüme yönteminin ve hem de tefsiri tercüme yönteminin beraber ve aynı anda, birbirinin alternatifi olarak kullanılması tekniğidir. Zira bu tercüme yöntemlerinin her birinin ayrı bir özelliği ve ayrı bir artısı ve eksisi vardır. İkisinin beraber bir anda kullanılmasıyla bir nebze de olsa birinin doğurduğu eksikliği diğeri giderebilir.

Bu bağlamda bu konuya örnek olması açısından birkaç deyim tercümesine göz atacağız ve bunların hangi yöntem kullanılarak tercüme edildiğine ve o yöntemin kusurlarına değinip daha sonra da kendi tercih ettiğimiz tercüme metoduna örnek vermeye çalışacağız.

2.1. A'râf 7/149: Işıcık, A'raf Suresi'nin 149. ayetinin **وَلَمَّا سَقَطَ فِي أَيْدِيهِمْ** ibaresini: “ *Baktılar ki ellerinde avuçlarında hiçbir şey kalmadı.*”⁶¹ şeklinde tercüme etmiştir. Hâlbuki bu ibare bir istiare olup “*şiddetli pişmanlık*” anlamına gelir. Zira baktığımız tefsirlerin⁶² ve meallerin⁶³ tamamı bu ibareyi

⁶⁰ Doğan Aksan, *Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*, Engin Yayın Evi, 4. bs., 2009, s. 62-68.

⁶¹ Işıcık, *Meâl*, s. 131.

⁶² Ferra, *Meâni'l-Kur'ân*, I, s. 393; Ebu Ubeyde, Ma'mer İbn Musennâ et-Teymî, *Mecâzu'l-Kur'ân*, Ta'lik; Dr. Muhammed Fuad Sezgin, I, *Mektebetu'l-Hancî*, Kahire, ty., s. 228; Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, VI, s. 3883-3884; Mâturîdî, *Tevilâtu Ehli's-Sünne*, V, s. 43; Zemahşerî, *Keşşâf*, II, s. 203; Râzî, *Tefsîru'l-Kebîr*, V, s. 3067; Kurtubî, *Câmiu'l-Ahkâm*, VII, s. 181-182; Beyzavî, *Tefsîr*, I, s. 361; Nesefî, *Medârik*, s. 387; Neysâbü'rî, *Çarâibu'l-Kur'ân*, III, s. 320; Ebu Hayyân, *el-Bahru'l-Muhîr*, V, s. 178-179; İbn Kesîr, *Tefsîr*, II, s. 330; Hatîb, *Es-Sirâcu'l-Münîr*, I, s. 594; Ebû's-Suud, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, III, s. 451; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, IX, s. 86-87; Kasımî, *Mehâsinu't-Te'vîl*, V, s. 188; Yazır, *Hak Dîni*, IV, s. 2284; İbn

“şiddetli pişmanlık” manasında anlamlandırmışlardır. Yazar ise bu deyim- sel ibareyi gerçek anlamı ile tercüme etmiştir. Hâlbuki deyim- sel ibareler gerçek anlamları ile hedef dile tercüme edilince iki dil arasındaki kültürel arka plan farklılığından dolayı amaç dilde tuhaf karşılanan ibareler ortaya çıkar.⁶⁴ Doğrusu bizim ekser müfessirlere dayanarak tercih ettiğimiz anlamda bir devriklik söz konusudur. Yani, yazarın da tercih ettiği gibi önce saptıklarını görmeleri ve daha sonra bundan dolayı pişman olmaları söz konusu olur. Ayrıca bu ayetin ibareleri arasında takdim tehir de söz konusu olmuş olabilir ki bizim de müşkilimizi böyle bir takdir halleder. Binaenaleyh, Âlûsî der ki: “Pişmanlıkları, *sapıttıklarını görmeleri* ibaresinden sonra olması gerektiği halde, bu ibareden önce gelmesi, bu pişmanlığın açıklanmasına acele edilmesi ve bu pişmanlığın hızının ne kadar yüksek olduğunu ifade etmek içindir ki sanki bu hızından dolayı *pişmanlıkları* ibaresi *sapıttıklarını görmeleri* ibaresinden önce gelmiştir.”⁶⁵

2.2. Meryem 19/4: Yazar, Meryem Sûresi 4. ayetinin *وَاشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا* ibaresini: “*saçlarım alev almışçasına bembeyaz kesildi!*”⁶⁶ şeklinde tercüme etmiştir. Fakat bu ibare bir istiaredir. Bu istiare- den kastedilen mana ise, *beyaz saçların tüm başını kapladığının* mübalağalı bir şekilde ifade edilmesidir. Keza baktığımız tefsirlerin hepsi⁶⁷ de bu ibareyi tercih ettiğimiz anlamı vererek tefsir etmişlerdir. Binaenaleyh, bu ibareyi üç şekilde tercüme edebiliriz. Birincisi- genelde bu yöntem tercih edilir⁶⁸-bu istiare- nin mecaz anlamını, yani bu ibareden kastedilen manayı bu ibarenin tercü- mesine yansıtıp harfî manasını terk etmektir. İkincisi- bu, genelde eleşti- rilen bir yöntemdir- bu ibareyi harfî anlamı ile tercüme etmektir. Fakat kaynak dilin kültürü ile amaç dilin kültürü arasında büyük farklılıklar bulunduğu zaman- çoğunlukla bulunur-bu gibi deyim- sel ve mecazi ibareler olduğu gibi hakiki manası ile tercüme edildiklerinde, hedef dilin

Aşur, *et-Tenvîru ve't-Tahrîr*, IX, s. 111-112; Şinkıtî, *Edvâu'l-Beyân*, I, s. 431; Sâbûnî, *Safvetu't-Tefâsîr*, I, s. 401.

⁶³ İzmirli, *Meâl*, s. 169; Çantay, *Meâl*, s. 168; Gölpınarlı, *Meâl*, s. 192; Asad, *The Qur'an*, s. 244; İslâmoğlu, *Meal-Tefsîr*, s. 290; Duman, *Beyânu'l-Hak*, I, s. 244; Altuntaş, Şahin, *Meâl*, s. 177.

⁶⁴ Durmuş, *Kur'an'ın Türkçe Tercümesi*, s. 220-221.

⁶⁵ Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, IX, s. 86-87.

⁶⁶ Işıcık, *Meâl*, s. 231.

⁶⁷ İbn Kesîr, *Tefsîr*, III, s. 151; ; Ebû's-Suud, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm*, V, s. 346; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, XVI, s. 533; İbn Aşur, *et-Tenvîru ve't-Tahrîr*, XVI, s. 64.

⁶⁸ Durmuş, *Kur'an'ın Türkçe Tercümesi*, s. 118, 221.

okuyucularının alışık olmadıkları bir takım kullanımlar ve deyimler ortaya çıkar. Fakat bu durum çoğunlukla amaç dilin okuyucusu tarafından tuhaf karşılanır. Bu gibi tercümelerin hiç mi faydası yok? diye sorgulanabilir. Elbette bu tercüme yönteminin de uzun vadeli bir faydası vardır. O da kaynak dildeki bu gibi benzetme, deyim, vb. mecazi ibareler zamanla amaç dilin kullanıcıları tarafından benimsenip amaç dilde yaygın olarak kullanılmaya başlar. Bu da dilin kaçınılmaz olarak kullandığı zenginleşme yollarından biridir. Ayrıca bu gibi tercümelerin Kur'an'ın orijinal edasını okuyucuya sunma gibi güzel bir yönü de vardır ki kanaatimizce bu yön de yabana atılmayacak kadar önemlidir. Üçüncüsü- biz bu yöntemi tercih ederiz-bu gibi ibarelerin hem mecazi ve hem de hakiki manalarının bir arada, birbirinin alternatifi olarak verilmesidir. Yoksa yazarın bu ibarede yaptığı gibi değil. Yazar bu ibareyi tercüme ederken, bu ibarenin hem hakiki manasını ve hem de mecazi manasını kullanarak tercüme etmiştir. Fakat bunu yaparken bu iki anlamlandırmanın birbirine alternatif olduğunu belirtecek şekilde değil de sanki her iki anlamlandırma da ibarenin orijinalinde varmış gibi tercüme etmiştir. Kanaatimizce bu şekilde değil de yazarın çoğu zaman yaptığı gibi bu iki anlamlandırmayı taksim işareti ile birbirinden ayırıp öylece tercüme etmesi daha doğru olurdu. Mamafih, bizce bu ibare: “*saçlarım ağardı/saçlarım alev aldı*” gibi bir ibareyle tercüme edilmesi daha doğrudur. Keza baktığımız meallerin bazıları bu ibareyi gerçek anlamı ile tercüme edip dip notlarda ise mecazi anlamını⁶⁹aktardılar, diğer bazıları ise sadece mecazi anlamını verdiler.⁷⁰ Yazar, aynı tercüme yöntemini Kehf Sûresi 11. ayeti olan *فَضَرْنَا عَلَىٰ آذَانِهِمْ فِي الْكُهْفِ سِنِينَ عَدَدًا* ayetini: “*Bunun üzerine biz onları, mağarada, kulaklarını mühürleyip nice yıllar uyuttuk.*”⁷¹ şeklinde *فَضَرْنَا عَلَىٰ آذَانِهِمْ* ibaresini, hem hakiki (*kulaklarını mühürlemek*) ve hem de mecazi (*uyutmak*) anlamını birbirine mezcederek tercüme etmiştir. Fakat bu ibare *uyutmak* anlamına gelen bir deyimdir.⁷²

3. Ayetteki Vurgunun Tercüme Yansıması

Her dil kendine has cümle yapısına bağlı olarak, bir cümle içerisindeki kelimelerin yerlerini değiştirerek veya vurgu ifade eden kelime

⁶⁹ İzmirli, *Meâl*, s. 306; Çantay, *Meâl*, s. 305.

⁷⁰ Gölpınarlı, *Meâl*, s. 351; Asad, *The Qur'an*, s. 457.

⁷¹ Işıcık, *Meâl*, s. 223.

⁷² Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, IX, s. 5629; Zemahşerî, *Keşşâf*, III, s. 51; İbn Kesîr, *Tefsîr*, III, s. 102; Durmuş, *Kur'an'ın Türkçe Tercüme*, s. 221.

ve edatları kullanarak cümlenin anlamını değiştirebilir. Düz, vurgusuz bir cümle muhatap üzerinde hiçbir etki bırakmazken, aynı kelimeler ve fakat vurgu ifade edecek şekilde kullanıldığında ise muhataba birçok yönden etki edip ona birçok şey yaptırabilir. Onun için olmalı ki cahiliye dönemindeki Araplar kendi kabilelerinden olan bir edibe en büyük bir milli kahramanları nazarıyla bakıp en ziyade onunla iftihar ederlerdi ve keza bir edibin bir sözü için iki kavim büyük bir savaş yapardı ve bir sözü ile de barışlılardı.⁷³

Binaenaleyh, mütercim ayetleri tercüme ederken onların vurgularına da çok dikkat etmek durumundadır. Çünkü birçok anlam, ayetlerin vurgularında saklıdır. Bu bağlamda örnek olarak birkaç ayete göz atalım:

3.1. Bakara 2/13: Mütercim, Bakara Suresi'nin 13. ayetinin *أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ* ibaresini: "*Hâlbuki beyinsizler kendileridir; ama bilmezler.*"⁷⁴ gibi sade bir anlam vererek tercüme etmiştir. Hâlbuki bu ibarede iddialarının mübalağalı bir şekilde kendilerine reddedilmesi⁷⁵ ve asıl sefahetin, beyinsizliğin kendilerine has bir şey olduğunu ve asıl beyinsizlerin kendilerinin olduğunu ifade eden tekitler vardır. Mesela başta tenbihi ve tahkiki⁷⁶ ifade eden *أَلَا* ve tahkiki ifade eden *إِنَّ* edatları ile beraber *هُمُ* zahirinin tekrar ve takdimi "*beyinsizliğin*" her yönü ile onlara has olduğunu ve bu özelliklere sahip olan zatların iyi sıfatlara sahip olamayacağını da ifade eder.⁷⁷ Dolayısıyla yazarın bu tercümesinde, ayette geçen tekitlerin bu ibareye kattığı manalar ibraz edilmemiştir. Kanaatimizce bu ibarenin tercümesi: "*Dikkat et ki (asıl) beyinsizler hiç şüphesiz kendileridir, fakat bilmezler.*"⁷⁸ gibi bir tercüme olmalıdır.

3.2. Furkân 25/47: Yazar, Furkân Suresi'nin 47. *وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِبَاسًا وَالنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا* ayetini: "*Sizin için geceyi bir örtü, uykuyu bir tâtil/dinlenme, gündüzü de bir dirilme ve uyanma kıldı.*"⁷⁹ şeklinde tercüme etmiştir. Fakat görüldüğü üzere ayetin başındaki *وَهُوَ الَّذِي* ibaresi, ayette

⁷³ Said Nursî, *Sözler*, Tenvir Neşriyat, İstanbul, 1982, s. 341.

⁷⁴ Işıcık, *Meâl*, s. 12.

⁷⁵ Beyzavî, *Tefsîr*, I, s. 33.

⁷⁶ Zemahşerî, *Keşşaf*, I, s. 61.

⁷⁷ İbn Aşur, *et-Tenvîru ve't-Tahrîr*, I, 288; Said Nursî, *İşârâtü'l-İ'caz*, çev. Abdülmecid Nursi, Tenvir Neşriyat, İstanbul, 1988, s. 108-109.

⁷⁸ İzmirli, *Meâl*, s. 4; Çantay, *Meâl*, s. 3; Ateş, *Meâl*, s. 13; Yeni Asya, *Kur'ân-ı Kerim'in Açıklamalı Türkçe Meali*, Asya Neşriyat, 2. bs., İstanbul, 2006, s. 23.

⁷⁹ Işıcık, *Meâl*, s. 276.

geçen işlerin bizzat onun tarafından yapıldığına dikkat çekmekteyken, yazar ibareyi tercüme ederken bu vurgusuna dikkat etmeden tercüme etmiştir. Böylece tercümede takdim-tehir yapılarak asıl vurgulanan ibare gizli özneye dönüştürülmüş sanki bu öge (وَهُوَ الَّذِي) bu ayette hiç yokmuş gibi bir izlenim ve mana verilmiştir. Hâlbuki bu ibare, ayette değil gizli özne, tam aksine takdim edilerek özellikle vurgulanmıştır. Dolayısıyla kanaatimizce bu ibare: “O’dur sizin için geceyi bir örtü, uykuyu bir dinlenme hali kılan ve her (yeni) günün (sizin için, adeta) yeni bir diriliş olmasını sağlayan.”⁸⁰ gibi bir mana ile tercüme edilseydi, ayetteki vurguyu ifade etmesi açısından daha doğru olurdu.

3.3. Kasas 28/73: Yazar, Kasas Suresi’nin 73. وَمِنْ رَحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ اِتِّسْكُونَا فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ayetini: “Geceyi dinlenesiniz, gündüzü ise lûtfundan geçiminizi sağlayasınız ve üzerinize düşeni yapasınız/şükredesiniz diye sizin için O yarattı.”⁸¹ şeklinde tercüme ederek ayetin vurgusunu tamamen değiştirmiştir. Çünkü görüldüğü üzere bu ayette vurgu “Allah” veya “O” kelimesinin üzerinde değil ve fakat “Rahmetindedir ki” lafzının üzerindedir. Çünkü ayette takdim edilen lafız اللهُ veya هُوَ lafzı değil, وَمِنْ رَحْمَتِهِ ibaresidir. Zira birçok dilbilimcinin de özellikle ifade ettiği gibi takdim ve tehirde vurgu farkı vardır ve vurgulanmak istenen şey takdim edilir.⁸² Ayrıca mütercim bu ibareyi tercüme ederken وَمِنْ رَحْمَتِهِ ibaresini tercüme etmeden atlamıştır. Anlam ve vurgu farkı da bundan kaynaklanmış olsa gerek. Binaenaleyh, kanaatimizce bu ayet: “ve rahmetindedir ki sükûn ve huzura ermeniz ve lûtfundan rızkınızı arayıp bulmanız ve şükretmeniz için geceyle gündüzü halketti size.”⁸³ gibi bir mana ile tercüme edilse daha doğru olur.

3.4. Müddesir 74/25: Yazar, Müddesir Suresi’nin 25. اِنْ هَذَا اِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ ayetini: “Bunu söyleyen ancak bir beşerdir.”⁸⁴ şeklinde tercüme ederek ayetin vurgusunu değiştirmiştir. Zira bu ayette vurgulanan şey bu sözün söyleyenin mahiyeti değil, söylenen sözün mahiyetidir. Dolayısıyla bu-

⁸⁰ Asad, *The Qur’an*, s. 556.

⁸¹ Işıcık, *Meâl*, s. 301.

⁸² Abdulkâhîr Ebu Bekr İbn Abdurrahman İbn Muhammed el-Cürcânî, *Delâilü'l-İcâz, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî*, 1. bs., Beyrut, 2005, s. 86-87; Râzî, *Nihâyetu'l-İcâz fi Dirâyeti'l-İcâz*, Dâru Sâdir, Beyrut, 2004, s. 181; Mes'ûd b. Kadî Fahrüddîn et-Taftâzânî, *Şerhu'l-Muhtasar*, II, Mektebetu's-Sahabe, G. Antep, 2005, s. 94-111; Suyutî, *İtkân*, s. 368-372.

⁸³ Yazır, *Hak Dini*, V, s. 3752; İzmîrli, *Meâl*, s. 395; Çantay, *Meâl*, s. 394; Asad, *The Qur’an*, s. 602; Ateş, *Meâl*, s. 262.

⁸⁴ Işıcık, *Meâl*, s. 446.

rada vurgulanan “*söylenen sözün*” nasıl bir söz olduğu, neye benzediği ve kimin olduğudur. Yani bu söz Allah’tan gelen bir vahiy midir, yoksa bir beşer düzmesi midir? Keza baktığımız tüm tefsir⁸⁵ve mealler⁸⁶de bu ibare “*söylenen söz*” vurgulayacak şekilde yorumlanmıştır. Binaenaleyh, kanaatimizce bu ayetin: “*Bu, insan sözünden başka bir şey değildir.*”⁸⁷ şeklindeki tercümesi daha doğrudur.

Sonuç

Bin dört yüz küsur yıllık İslam tarihi boyunca İslami ilimlerin tartışmasız en önemli ve birinci kaynağı olan Kur’ân üzerinde haddi hesabı olmayan çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar her dönemde, o dönemin ihtiyacına ve o dönem insanların temayüllerine göre farklılık arz etmiştir. Daha önceki asırlarda Kur’ân tercümelerinin cevazı meseleleri tartışılırken günümüzde *Kur’ân en iyi nasıl tercüme edilebilir ve tercümesinde hangi yöntem ve teknikleri kullanmak gerekir* gibi meseleler tartışılmaktadır.

Bu bağlamda Yusuf İŞİCİK’in *Kur’ân Meâli* üzerinde yaptığımız inceleme sonucunda İŞİCİK’in, Kur’ân’ın tercümesi esnasında karşılaştığı zorlukların üstesinden gelmeye çalışırken, birbirinden farklı metotları kullandığını gördük. İŞİCİK’in, Kur’an’ı tercüme ederken literal ibareye çok fazla bağlı kalmadığına ve fakat biraz serbest davrandığına şahit olduk. Bu bağlamda, zorunlu olmadığı halde bazı ayet ve ibarelerin orijinalinde olmayan anlamları tercümelerine yansıttığını, bazı cümleleri, zorunlu olmadığı halde yapı ve üslubunu değiştirerek tercüme ettiğini, rivayetlerden yararlanarak ayetin orijinalinde olmayan şeyleri tercüme eklediğini tespit ettik.

Kanaatimizce bu gibi zaafı nispeten gidermenin yollarından biri, hem kaynak dili, hem amaç dili ve hem de çeviri biliminin verilerini iyi bir şekilde bilmek ve uygulamaktır. Aynı zamanda daha önce yapılmış başarılı tercümeleri de kullanmak, mütercim işini nispeten kolay-

⁸⁵ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XIV, s. 8681; Râzî, *Tefsîru'l-Kebîr*, XI, s. 6780-6781; Kurtubî, *Câmiu'l-Ahkâm*, XIX, s. 50; Hatîb, *Es-Sirâcu'l-Münîr*, IV, s. 483; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, XXIX, s. 168; Sâbûnî, *Safoetu't-Tefâsîr*, III, s. 1421.

⁸⁶ Yazır, *Hak Dîni*, VIII, s. 5448; Çantay, *Meâl*, s. 576; Gölpınarlı, *Meâl*, s. 697; Asad, *The Qur'an*, s. 908; Ateş, *Meâl*, s. 392; İslâmoğlu, *Meal-Tefsir*, s. 1191.

⁸⁷ İzmirli, *Meâl*, s. 577.

laştıracığı ve yapacağı tercümenin de daha da istifadeli olmasını sağlayacağı kanaatindeyiz.

Kaynakça

- Abdulkâhîr, Ebu Bekr İbn Abdurrahman İbn Muhammed el-Cürçânî, *Delâilü'l-İ'câz*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1. bs., Beyrut, 2005.
- Aksan, Doğan, *Her Yönüyle Dil*, I-III, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 4. bs., Ankara, 1990.
- _____, *Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*, Engin Yayın Evi, 4. bs., 2009.
- Âlûsî, Ebu'l-Fadl Şihâbuddin es-Seyyid el-Bağdadî, *Rûhu'l-Meânî, fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-Azîm ve's-Sebi'l-Mesânî*, I-XXX, Dâru'l-Hadîs, Kahire, 2005.
- Asad, Muhammad, *The Message of The Qur'an*, İşaret Yayınları, İstanbul, 2006.
- Ateş, Süleyman, *Kur'an-ı Kerîm ve Yüce Meâli*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, ty.
- Bezvavî, Nâsiruddin Ebu Saîd Abdullah b. Ömer b. Muhammed Şirâzî, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*, I-II, Dâru Sâdir, 1. bs., Beyrut, 2001.
- Bulaç, Ali, *Kur'an-ı Kerîm'in ve Türkçe Anlamı*, Bakış Yayınları, İstanbul, ty.
- Cevherî, İsmail b. Hamad, *Sihâh*, Dâru'l-Ma'rife, 2007.
- Cündioğlu, Düccane, *Anlamın Buharlaşması ve Kur'an*, Kaknüs Yayınları, 4. bs., İstanbul, 2005.
- Çantay, Hasan Basri, *Kur'an-ı Hakîm ve Meâli Kerîm*, Bilimevi Basın Yayın, 2. bs., İstanbul, 2008.
- Dervîş, Muhyî'd-Dîn, *İ'râbu'l-Kur'âni'l-Kerîm ve Beyânuhu*, I-IX, Dâru İbn Kesîr, 7. bs., Beyrut, 1999.
- Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an-ı Kerîm Meâli*, haz. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Diyanet İşleri Başkanlığı, 10. bs., Ankara, 2009.
- Duman, M. Zeki, *Beyânu'l-Hak*, I-III, Fecr Yayınları, 2. bs., Ankara, 2008.
- Durmuş, Zülfikar, *Kur'an'ın Türkçe Tercümeleri*, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2007.
- Ebu Hayyân, Muhammed b. Yusuf Ebu Hayyân el-Endelûsî Ğirnatî, *el-Bahru'l-Muhît*, I-XI, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 2005.
- Ebû's-Suud, Muhammed b. Muhammed el-Âmidî, *İrşâdu'l-Akli's-Selîm ilâ Mezâya'l-Kur'âni'l-Kerîm*, I-VIII, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. bs., Beyrut, 2010.
- Ebu Ubeyde, Ma'mer İbn Musennâ et-Teymî, *Mecâzu'l-Kur'ân*, Ta'lik; Dr. Muhammed Fuad Sezgin, I-II, Mektebetü'l-Hancî, Kahire, ty.
- Ferra, Ebu Zekeriya Yahya b. Ziyad, *Meâni'l-Kur'ân*, I-III, Âlemu'l-Kütüb, Beyrut, 1983.
- Gadamer, Hans-George, *Truth and Method*, çev. Joel Weinsheimer ve Donald G. Marshall, Second Revised Edition, Continuum Publishing Group, London, 2004.
- Gölpınarlı, Abdalbâki, *Kur'an-ı Kerîm ve Meâli*, Elif Kitapevi, 1. bs., İstanbul, 2005.
- Gürbüz, Faruk, *Tercüme Problemleri ve Mealler*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2004.

- Halil, b. Ahmed el-Feraheydi, *Kitâbu'l-Ayn*, Mektebetu Lübnan, 1. bs., Beyrut, 2004.
- Hatîb, Muhammed Ahmed el-Hatîbu's-Şerbeyenî, *es-Sirâcu'l-Münîr alâ Ma'rifeti Ba'di Meânî'l-Kelâmi Rabbinâ el-Hakîmi'l-Habîr*, I-IV, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1. bs., Beyrut, 2004.
- Işıcık, Yusuf, *Kur'an Meâli*, Konya İlahiyat Derneği Yayınları, 2. bs., Konya, 2010.
- İbn Aşur, Muhammed Tahir, *Tefsiru't-Tenvîr ve't-Tahrîr*, I-XXX, Dâru Suhnûn, Tunus, ty.
- İbn Kesîr, İmaduddîn Ebu'l-Fida İsmâil, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm*, I-IV, Müessesetü'l-Kutubî's-Sekâfiye, 1. bs., Beyrut, 1996.
- İbn Manzur, Ebu'l-Fadl Cemaluddin Muhammed b. Mükerrrem, *Lisânu'l-Arab*, I-XVIII, Dâru Sâdir, 7. bs., Beyrut, 2011.
- İsfehânî, Râğîb, *Mufredatu Elfâzi'l-Kur'ân*, Daru'l-Kalem, Şam, 2009.
- İslâmoğlu, Mustafa, *Hayat Kitabı Kur'ân Gereççeli Meal-Tefsir*, Düşün Yayıncılık, 3. bs., İstanbul, 2009.
- İzmirli, İsmail Hakkı, *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, Eren Yayınlar, İstanbul, ty.
- Kâdi Abdulcebbar, İbn Ahmed Abdulcebbar, *Tenzîhu'l-Kur'ân ani'l-Metâin*, Dâru Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 2008.
- Kasımî, Muhammed Cemaluddin, *Mehâsinu't-Te'vîl*, thk. Ahmed b. Alî, Hamdi Subhu, I-IX, Dâru'l-Hadîs, Kahire, 2003.
- Kurtubî, Ebu Abdillâh Muhammed İbn Ahmedî'l-Ensârî, *Câmiu'l-Ahkâmi'l-Kur'ân*, I-XXI, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 2010.
- Mâtürîdî, Ebu Mansur (v. 333/944), *Tevîlâtü Ehli's-Sünne*, I-X, Dâru Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 2005.
- Mevdûdî, Ebu'l-Alâ, *Tercümânu'l-Kur'ân*, çev. Muhammed Han Kayani, İnkilâp Basım Yayım Organizasyon, İstanbul, 2004.
- _____, *The Holy Quran Translated by Brief Notes/Yüce Kur'an-ı Kerim Meâli ve Tefsir Notları*, Birleşik Yayıncılık, ty.
- Nehhâs, Ebu Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. İsmâil, *İ'râbu'l-Kur'ân*, Dâru'l-Ma'rife, 2. bs., Beyrut, 2008.
- Nesefî, Ebû'l-Berekât Abdullah b. Ahmed b. Muhammed, *Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vil*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 2008.
- Neysâbü'rî, Nizamuddin el-Hasen b. Muhammed b. Huseyin el-Kummî, *Tefsîru Ğarâibu'l-Kur'ân ve Reğâibu'l-Furkân*, I-VI, Dâru Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1996.
- Nursî, Said, *Sözler*, Tenvir Neşriyat, İstanbul, 1982.
- _____, *İşârâtu'l-İ'caz*, çev. Abdülmecid Nursi, Tenvir Neşriyat, İstanbul, 1988.
- _____, *Mektubat*, Tenvir Neşriyat, İstanbul, 1990.
- _____, *Muhâkemat*, Tenvir Neşriyat, İstanbul, 2007.
- Râzî, Muhammed Fahrüddin, *Tefsîru Fahri'r-Râzî el-Müşteher bi't-Tefsîru'l-Kebîr ve el-Mefâthu'l-Ğayb*, I-XI, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 2005.
- _____, *Nihâyetu'l-İcâz fî Dirâyeti'l-İcâz*, Dâru Sâdir, Beyrut, 2004.

- Sâbûnî, Muhammed Alî, *Safvetu't-Tefâsîr*, I-III, el-Mektebetu'l-Asriyye, Beyrut, 2010.
- Said, Edward W., *Haberlerin Ağında İslam*, çev. Alev Alatlî, 1. bs., Babil Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- Şınkıtî, Muhammedu'l-Emîn İbn Muhammed El-Muhtar, *Edvâu'l-Beyân fi'l-İdâhi'l-Kur'âni bi'l-Kur'ân*, I-VI, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabiyye, Beyrut, 1996.
- Taberî, Ebu Ca'fer Muhammed ibn Cerîr, *Câmiu'l-Beyan an Te'vili Âyi'l-Kur'ân*, Haz. eş-Şeyh Halil el-Meys, I-XV, Dâru'l-Fıkr, Beyrut, 2005.
- Taftâzânî, Mes'ûd b. Kadî Fahrüddîn, *Şerhu'l-Muhtasar*, I-II, Mektebetu's-Sahabe, G. Antep, 2005.
- Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dîni Kur'ân Dili*, I-IX, Eser Kitapevi, İstanbul, 1971.
- Yeni Asya, *Kur'ân-ı Kerim'in Açıklamalı Türkçe Meali*, Asya Neşriyat, 2. bs., İstanbul, 2006.
- Zehebî, Muhammed Huseyn, *et-Tefsîr ve'l-Müfessirûn*, I-II, Mektebetu'l-İslamiyye, 2004.
- Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Cârullah Mahmud bin Ömer Harezmi, *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzil ve Uyûni'l-Ekâvil fi Vucuhi't-Te'vil*, I-IV, Mektebetü Mısır, ty.